

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Etniczność – obywatelskość – tożsamość w świecie antycznym. W 1800 rocznicę wydania edyktu Karakalli”

Tematem międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Polskie Towarzystwo Historyczne 21-22 marca 2012 roku było poszerzanie grona obywateli rzymskich przez nadawanie obywatelstwa nowym mieszkańcom państwa rzymskiego. Organizatorzy za przełomowy dla tego procesu uznali edykt Karakalli rozciągający niniejsze prawo na nieomal wszystkich wolnych mieszkańców Imperium.

Znaczenie *Constitutio Antoniniana* stało się przyczyną do rozważań nad zagadnieniami etniczności, obywatelskości i tożsamości w świecie antycznym, a także nad czynnikami, które je kształtowały, takimi jak pamięć, religia oraz filozofia i kultura polityczna.

Organizatorami konferencji byli dr Daria Janiszewska i dr Andrzej Gillmeister. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że było to pierwsze tego typu międzynarodowe przedsięwzięcie na Uniwersytecie Zielonogórskim poświęcone historii starożytnej.

Marcowa sesja zgromadziła w Zielonej Górze przedstawicieli świata nauki z kilku ośrodków zagranicznych (m.in. Rzym, Wiedeń, Neapol) oraz kilkunastu polskich (m.in. Warszawa, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań). W konferencji wzięli udział: prof. Adam Łukaszewicz, dr Dominika Budzanowska, mgr Anna Zawadzka (Warszawa), prof. Marek Olędzki, dr Andrzej Dubicki, mgr Andrzej Kompa (Łódź), prof. Norbert Rogosz, prof. Agata Aleksandra Kluczek, dr Agnieszka Bartnik (Katowice), dr Tomasz Ładoń (Częstochowa), dr Robert Suski (Białystok), dr Kamila Twardowska, dr Adrian Szopa, mgr Kamil Kopij, mgr Andrzej Dudziński (Kraków), prof. Claudia Santi (Neapol), prof. Michael Erdrich (Wiedeń/Lublin), dr Paweł Madejski, mgr Anna Lewartowicz (Lublin), prof. Danuta Musiał (Toruń), dr Renata Świrgoń-Skok, dr Maciej Milczanowski (Rzeszów), dr Stanisław Adamiak (Rzym), dr Lucyna Kostuch (Kielce), dr Dariusz Spychała (Bydgoszcz), prof. Jarosław Dudek, Mateusz Mietlicki (Zielona Góra), dr Bożena Józefów-Czerwińska (Pułtusk), dr Paweł Sawiński (Kalisz), dr Aneta Franczak (Leeds).

Po oficjalnym powitaniu uczestników przez Dyrektora Instytutu Historii dr. hab. Dariusza Dolańskiego oraz prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego dr. hab. Tomasza Nodzyńskiego rozpoczęły się obrady plenarne. Odpowiedzialna za sprawne przeprowadzenie pierwszej sesji była prof. dr hab. D. Musiał.

Referenci skupili uwagę przede wszystkim na drogach kształtowania się interesujących nas zagadnień i formach ich reprezentacji w świecie antycznym. Kwestię

obywatelskości poruszyli między innymi prof. N. Rogosz w wystąpieniu *Cezar a kwestia obywatelstwa rzymskiego mieszkańców kolonii latyńskich w Galii Przedalpejskiej* oraz dr T. Ładoń w referacie, który traktował o nadaniu obywatelstwa rzymskiego w Hiszpanii w okresie po wojnie sertoriańskiej.

Jednym z cenniejszych źródeł do poznania idei obywatelskości okazały się świadectwa numizmatyczne. Profesor A.A. Kluczek główny akcent położyła na świadectwo mennictwa rzymskiego czasów Karakalli. Obowiązki i przywileje obywatela zostały przedstawione na rewersach monet rzymskich przez pryzmat panującej w kręgach centralnej i lokalnej władzy ideologii polityczno-społecznej, która miała znamienity wpływ na przekaz ikonograficzny mennictwa cesarskiego i prowincjonalnego. Analiza wyżej wymienionych monet skłoniła autorkę do refleksji nad (samo)identyfikacją starożytnych jako obywateli oraz nad relacjami poddani – władca.

Ogólnie stwierdzono, że hasła pisane na monetach i zamieszczane na nich wizerunki to najlepszy środek masowej propagandy w świecie antycznym – to zagadnienie poruszył również mgr K. Kopij, badając monety obozu pompejańskiego, które pokazywały, w jaki sposób komunikaty propagandowe mogły być modyfikowane tak, aby skuteczniej wpływać na odbiorców, do których monety były adresowane w pierwszej kolejności. Według autora wystąpienia analiza tych monet wskazuje na dostosowanie tych przekazów do lokalnego odbiorcy, Sycylijczyków i mieszkańców Grecji oraz Azji Mniejszej.

Problemem tożsamości zainteresował się dr P. Madejski mówiący o tożsamości narodowej Rzymian w historiografii nowożytnej i współczesnej – referent skupił się głównie na ujęciu tematu, opierając się na historiografii polskiej.

Istotnym punktem do analizy idei tożsamości okazały się między innymi mity, które jako jeden z najważniejszych czynników kreujących tożsamość społeczeństwa pozwoliły odpowiedzieć referentom zainteresowanym tym zagadnieniem na wiele ważnych pytań. Dr A. Franczak przedmiotem swoich badań uczyniła mit o założeniu Rzymu – próba jego interpretacji miała na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy Rzymianie świadomie kreowali swoją tożsamość przez wybór historii o trojańskim pochodzeniu. Zdaniem autorki wybór trojańskiego pochodzenia nie jest przypadkowy, został on dostosowany do zmian, jakie zachodziły w społeczeństwie, do wartości przez dane społeczeństwo reprezentowanych, a także do sytuacji politycznej i społecznej. Rzymianie próbowali znaleźć w greckiej kulturze własną tożsamość kulturową, tym bardziej że historia o Troi była czymś odległym i dzięki temu mogła być kształtowana według ich potrzeb.

Po przerwie obiadowej rozpoczęła się druga sesja, której przewodniczyła dr hab. A.A. Kluczek. Pośród wystąpień wysłuchano tych, które traktowały o tożsamości

widzianej w różnych aspektach: tożsamość etniczna i religijna w Afryce Północnej od IV do VII wieku, tożsamość postklasyczna w świecie bizantyjskim, tożsamość mieszkańców Dacji, a także ciekawy wywód na temat romanizacji mitów greckich jako elementu budowania tożsamości.

Zagadnieniem etniczności zajęli się między innymi prof. M. Olędzki, który skoncentrował się na zarysowaniu oblicza etnicznego Europy Środkowej, a także dr K. Twardowska w referacie *Pochodzenie etniczne i poczucie więzi wśród mnichów na Pustyni Judyckiej w V i VI wieku*.

Pierwszy dzień konferencji zakończył się ciekawą i ożywioną dyskusją podsumowującą poruszone tematy. Prelegenci dzielili się nadto spostrzeżeniami dotyczącymi dostępności źródeł i literatury traktującej o badanych problemach.

Drugiego dnia obrady rozpoczęły się wystąpieniem dr. D. Spychały, który wygłosił referat *Państwo rzymskie wobec różnych odłamów chrześcijaństwa za panowania Sewerów. Prześladowania czy tolerancja?* O tej dynastii traktował również ciekawy wykład prof. J. Dudka, który przedstawił Sewerów przez pryzmat historiografii bizantyńskiej. Trzecią sesję kończył referat dr B. Józefów-Czerwińskiej – przedstawiła ona pojęcie swojskości i obcości w Germanii na tle przemian zachodzących w I wieku n.e.

Przewodniczącym czwartej i zarazem ostatniej części konferencji był prof. J. Dudek. Referaty przedstawili dr P. Sawiński, mgr A. Zawadzka oraz M. Mietlicki, który szukając odpowiedzi na pytanie, jaką rolę odgrywała irańskość i helleńskość w tradycji dynastycznej pontyjskiej, zakończył obrady.

Pierwsza międzynarodowa konferencja „Etniczność – Obywatelskość – Tożsamość w świecie antycznym. W 1800 rocznicę wydania edyktu Karakalli” należy do jak najbardziej udanych. Zakończyła się sukcesem, ponieważ spełniła swoje cele – przyczyniła się do wymiany i weryfikacji cennych spostrzeżeń dotyczących idei świata antycznego, zwłaszcza wystąpienia zagranicznych uczestników, między innymi prof. C. Santi i prof. M. Erdricha. Bogactwo treści referatów, a także dobór źródeł i konkretnych przykładów dowodziły, że prelegenci wnikliwie zbadali interesujące ich zagadnienia.

Marlena Nowicka